

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРОЄКТ

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

«ПРАВО»

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Третій (освітньо-науковий) рівень
(назва рівня вищої освіти)

СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Доктор філософії (PhD)
(назва ступеня вищої освіти)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ D Бізнес, адміністрування та право
(шифр та назва галузі знань)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ D8 Право
(код та найменування спеціальності)

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою Сумського НАУ

«_____» _____ 2026 року

(Протокол № _____)

Голова Вченої ради _____ **Володимир ЛАДИКА**

Освітньо-наукова програма введена в дію з

«_____» _____ 2026 р.

Ректор _____ **Ігор КОВАЛЕНКО**

(наказ № _____ від «_____» _____ 2026р.)

Суми 2026 р.

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
освітньо - наукової програми «Право»

Керівник проектної групи (гарант програми):		
Доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та інформаційного права, завідувач кафедри адміністративного та інформаційного права		Ірина АРІСТОВА
Члени проектної групи:		
Доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та інформаційного права		Іван КРАВЧЕНКО
Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та інформаційного права		Тамара ЧЕРНАДЧУК
Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правосуддя та філософії, завідувач кафедри правосуддя та філософії		Юрій КОТВЯКОВСЬКИЙ
Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри приватного та соціального права		Вікторія СТРЕЛЬНИК
Доктор філософії за спеціальністю 081 «Право», доцент, доцент кафедри ДПД та українознавства		Наталія БОНДАР
Здобувач третього рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право»		Артем КУЗНЕЦОВ

Розглянуто та схвалено на розширеному засіданні кафедри адміністративного та інформаційного права за участі студентського активу та стейкхолдерів (протокол №_____ від _____ 2026 року). Схвалено на засіданні вченої ради юридичного факультету (протокол №_____ від _____ 2026 року).

Голова вченої ради юридичного факультету
д.ю.н., професор

Олег РОГОВЕНКО

ПОГОДЖЕНО:

В.п. завідувача відділу якості освіти,
ліцензування та акредитацій, к.е.н., доцент

Олена РИБІНА

Завідувачка відділу аспірантури та
докторантури к.с\г.н., доцент

Світлана ЯРОЩУК

Завідувач навчального
відділу, к.е.н., доцент

Наталія КОЛОДНЕНКО

Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи, д.е.н., професор

Маргарита ЛИШЕНКО

Проректор з наукової
та міжнародної діяльності, д.е.н., професор

Юрій ДАНЬКО

ПЕРЕДМОВА

Освітньо-наукова програма (ОНП) для підготовки здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня за спеціальністю D8 «Право» містить обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти: перелік компетентностей; нормативний зміст підготовки аспірантів, сформульований у термінах результатів навчання; форми атестації здобувачів третього рівня вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. ОНП підготовки фахівців третього освітньо-наукового рівня вищої освіти розроблена відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року, Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження національної рамки кваліфікації» від 30 грудня 2015 року №1187, «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» від 20 грудня 2015 року, «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів» від 19 травня 2023 року № 502, Наказу МОН України «Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти» від 31 липня 2023 року № 924.

РЕЦЕНЗІЇ-ВІДГУКИ ЗОВНІШНІХ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

1. Доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного суду – В.Ю. Уркевич;
2. Доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, завідувач кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – М.В. Шульга;
3. Доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, перший проректор з навчально - методичної та виховної роботи Університету державної фіскальної служби України – А.О. Монаєнко;
4. Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності Харківського національного університету внутрішніх справ – О.П. Гетьманець
5. Керуючий партнер адвокатського об'єднання «КОРПУС ЮРИС», м. Суми, кандидат юридичних наук, С.В. Мирославський;
6. Голова Харківської обласної організації Всеукраїнської екологічної ліги, кандидат юридичних наук, доцент - С.В. Разметаєв;
7. Керуючий справами виконавчого комітету Сумської міської ради – Ю.А. Павлик;
8. Заступник голови Сумської обласної державної адміністрації – В.Ю. Медвідь;
9. Голова Сумської обласної ради – В.М. Федорченко;
10. Заступник начальника ГУ ДПС у Сумській області – Ю.В.Мельник;
11. Доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка – Я. Мельник;
12. Заступник директора Сумського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги – Н.П. Шестерніна;
13. Начальник відділу забезпечення роботи контактного центру – І.І. Шпак;
14. Головний спеціаліст Регіонального центру БВПД Сумської області – Я.В. Кравець;
15. Головний спеціаліст Регіонального центру БВПД Сумської області – Д.Л. Мірошніченко;
16. Начальник відділу Сумського МЦ з надання БВПД – О.А Ярем;
17. Головний спеціаліст відділу забезпечення роботи контактного центру – О.В. Дорошенко;
18. Головний спеціаліст відділу забезпечення роботи контактного центру – Н.О. Сварковська;
19. Голова Зарічного районного суду м. Суми – Г.В. Шелехова;
20. К.ю.н., доцент кафедри соціального права Львівського національного університету імені Івана Франка – М.Я. Ващишин;
21. Голова туристичного кластеру «Посулля» - О.Г. Прокопченко;
22. Координатор коаліції малого та середнього бізнесу Сумської області – С.Іченкська;
23. Д.ю.н., професор, Суддя Верховного Суду – С.В. Петров;
24. Д.ю.н., доцент, секретар Сумської міської ради – О.М. Резнік;
25. Недригайлівський селищний голова – К. Волков.

1. Профіль освітньої програми зі спеціальності D8 «Право»

1. Загальна інформація	
Повна назва вищого навчального закладу та структурного підрозділу	Сумський національний аграрний університет, юридичний факультет
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
Ступінь вищої освіти	Доктор філософії
Галузь знань	D Бізнес, адміністрування та право
Спеціальність	D8 Право
Форми здобуття освіти	Очна (денна, вечірня), заочна
Освітня кваліфікація	Доктор філософії з права
Професійна кваліфікація	-
Кваліфікація в дипломі	Ступінь вищої освіти – доктор філософії Галузь знань – D Бізнес, адміністрування та право Спеціальність – D8 Право
Додаткові вимоги до правил прийому	Прийом на навчання для здобуття вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем освіти за спеціальністю D8 Право здійснюється на базі другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право та 293 Міжнародне право
Офіційна назва освітньої програми	«Право»
Обсяг освітньої програми	Диплом PhD, одиничний, 45 кредитів (освітня складова) ЄКТС, термін навчання 4 роки
Наявність акредитації	Сертифікат про акредитацію ОНП 8126, дата закінчення дії 07.01.2029 р.
Цикл/рівень	НРК України – 8 рівень, FQ-EHEA – третій цикл, EQF LLL – 8 рівень
Мова викладання	Українська
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	https://science.snau.edu.ua/aspirantura/

2. Мета освітньої програми

Метою ОНП є розвиток дослідників, здатних розв'язувати значущі проблеми у сфері правотворчості, правозастосування, реалізовувати ґрунтовне наукове дослідження, розширювати та переоцінювати існуючі знання, професійні юридичні та академічні практики відповідно до правових цінностей, що сприятимуть розбудові аграрного сектору та суспільства в цілому на засадах сталого розвитку.

Завданнями ОНП є отримання здобувачами поглиблених теоретичних і практичних знань, умінь, формування науково-дослідницьких, науково-педагогічних, науково-практичних навичок у галузі знань «Право» з акцентом на сучасних тенденціях розвитку правових явищ, трансформації правової системи України й утвердження верховенства права людини та громадянина шляхом впровадження Цілей сталого розвитку держави, громадянського суспільства й

цифрової економіки, включаючи екологічний, земельний, аграрний сектор, ґрунтуючись на відповідних європейських стандартах.

Унікальність ОНП «Право» полягають у формуванні у здобувача наукового ступеня доктора філософії здатності розуміти, інтерпретувати та впроваджувати ідею, доктрину, правові принципи держави сталого розвитку відповідно до Цілей, затверджених резолюцією Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», введених в дію Указом Президента України № 722/2019 від 30 вересня 2019 року «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», насамперед сталий розвиток міст і громад (у тому числі, екологічної стійкості), захист екосистем суші, як засобу протидії кліматичним змінам, скорочення нерівності, якісна освіта. ОНП «Право», як невід’ємна складова механізму підготовки здобувачів у СНАУ, забезпечує розвиток людського капіталу через формування юридичного кадрового забезпечення задля якісного функціонування усіх секторів суспільного життя, у тому числі і на регіональному рівні.

3. Характеристика освітньої програми

Опис предметної області	Об’єкт(и) вивчення та/або діяльності: право як соціальне явище, особливості його творення та реалізації, що ґрунтуються на правових цінностях та принципах, в основі яких покладені людська гідність та верховенство права. Цілі навчання: набуття здатності продукувати нові ідеї, розв’язувати комплексні теоретичні та практичні проблеми у галузі права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення Теоретичний зміст предметної області: комплекс правових доктрин, цінностей і принципів творення та реалізації права; функціонування і трансформація правових учень та ідей. Методи, методики та технології: загальнонаукові і спеціальні методи пізнання правових явищ; методики з правової оцінки поведінки чи діяльності індивідів і соціальних груп, ідентифікації правової проблеми та її вирішення на основі принципів права; цифрові технології тощо. Інструменти та обладнання: сучасне інформаційно-комунікаційне обладнання, інформаційні ресурси та спеціальне програмне забезпечення, що застосовуються в діяльності у сфері права.
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-наукова програма орієнтована на розвиток у здобувачів дослідницьких, викладацьких компетентностей, навичок комунікації. Освітньо-наукова програма має академічну орієнтацію, містить освітню, наукову та прикладну складову. 1. ОСВІТНЯ СКЛАДОВА:

	1.1. Набуття необхідного та достатнього рівня знань (концепції, наукові підходи, моделі, поняття, категорії тощо) для проведення наукових досліджень (дисертацій), які вирішують комплексні завдання в умовах сталого розвитку: із дисциплін спеціальної (фахової) підготовки; із дисциплін загальнонаукової (філософської) підготовки; із дисциплін дослідницької підготовки; із дисциплін мовної підготовки; із дисциплін фахової підготовки (варіативні дисципліни). 1.2. Формування інтегральної, загальних, спеціальних (фахових) компетентностей для здійснення самостійних наукових досліджень у галузі права (зі спеціальності D8 «Право») та проведення практичної й викладацької діяльності. 2. НАУКОВА (ДОСЛІДНИЦЬКА) СКЛАДОВА: 2.1. Продукування нових знань, концепцій та моделей (або удосконалення існуючих) для ефективного правового регулювання важливих соціальних процесів, що відбуваються під час досягнення Цілей сталого розвитку (зокрема, сталий розвиток міст і громад, (у тому числі, екологічної стійкості), захист екосистем суші, як засобу протидії кліматичним змінам, скорочення нерівності, якісна освіта), що матимуть широке практичне застосування. 3. ПРИКЛАДНА СКЛАДОВА: Визначення перспективних сфер впровадження ефективних механізмів правового регулювання важливих соціальних процесів, що підтверджується відповідними актами впровадження.
Фокус програми: загальний/ спеціальний	1. Підготовка фахівців-дослідників, які отримають ступінь вищої освіти доктор філософії (PhD) зі спеціальності D8 «Право». 2. Формування інтегральної, загальних, спеціальних (фахових) компетентностей для здійснення самостійних наукових досліджень у галузі права (зі спеціальності D8 «Право») та захисту результатів дисертацій. 3. Формування викладацьких компетентностей під час освітнього процесу. Фокус ОНП направлений на формування здібностей особи щодо проведення правових досліджень у напрямках: – вивчення проблем науки теорії держави та права на сучасному етапі розвитку правової реальності держави сталого розвитку; – правового забезпечення державної регіональної політики, децентралізації державної влади та розвитку територіальних громад, у тому числі екологічної стійкості;

	– правового захисту екосистем суші, як засобу протидії кліматичним змінам; – трансформації законодавства України у напрямку побудови миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних і заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях; – правового забезпечення соціального зростання територіальних громад, створення нових робочих місць та розвитку трудових відносин у регіонах. Ключові слова: право, сталий розвиток, верховенство права, права людини, правова культура, правова свідомість, взаємодія галузей національної системи права (зокрема екологічного, земельного, аграрного, адміністративного, фінансового, трудового, інформаційного, цивільного права), взаємодія національного та міжнародного права.
Особливості програми	1. ОСВІТНЯ СКЛАДОВА ПРОГРАМИ. Програма передбачає 45 кредитів ЄКТС, з яких 30 кредитів ЄКТС – за усіма циклами обов’язкових навчальних дисциплін (філософія науки, сучасні інформаційні технології у науковій діяльності, методологія сучасного правознавства, сучасні тенденції юридичної науки в умовах сталого розвитку, правові режими природних об’єктів і комплексів в умовах євроінтеграції, організація і методика проведення навчальних занять, управління науковими проектами, іноземна мова за професійним спрямування, педагогічна практика, правове забезпечення сталого розвитку регіонів); ще 15 кредитів ЄКТС передбачено на дисципліни циклу спеціальної (професійної) підготовки (за вибором аспіранта). Програма ОРІЄНТУЄ: 1) на набуття необхідного та достатнього рівня знань (концепції, наукові підходи, моделі, поняття, категорії тощо) для проведення наукових досліджень (дисертацій); 2) на формування інтегральної, загальних, спеціальних (фахових) компетентностей для здійснення самостійних наукових досліджень (дисертацій), викладацької та практичної діяльності. 2. НАУКОВА (ДОСЛІДНИЦЬКА) СКЛАДОВА ПРОГРАМИ. Наукова складова освітньо-наукової програми передбачає здійснення власних наукових досліджень під керівництвом одного або двох наукових керівників з відповідним оформленням одержаних результатів у

вигляді дисертації. Ця складова програми не вимірюється кредитами ЄКТС, а оформляється окремо у вигляді індивідуального плану наукової роботи аспіранта, а саме:

- 1) розробка концепції дисертації;
- 2) визначення методології та методів теоретичного дослідження;
- 3) визначення основних теоретичних понять;
- 4) виявлення особливостей, закономірностей, структурно-функціональних, системних характеристик предмета дослідження тощо;
- 5) апробація наукової новизни дисертації на наукових конференціях;
- 6) публікація наукових статей, тез;
- 7) визначення методології та методів емпіричного дослідження;
- 8) формування емпіричної фактологічної бази дослідження. Висування емпіричних гіпотез;
- 9) проведення експерименту;
- 10) аналіз та обробка емпіричної інформації;
- 11) теоретизація емпіричних результатів дослідження;
- 12) імплементація результатів емпіричного дослідження в текст дисертації, оформлення додатків;
- 13) апробація на наукових конференціях результатів емпіричних досліджень.

Особливістю наукової складової програми підготовки докторів філософії (зі спеціальності D8 «Право») є те, що окремі частини власних наукових досліджень аспіранти зможуть виконувати під час практичних занять з дисциплін професійної підготовки.

Особливість ОНП водночас полягає у спрямованості на системне удосконалення суспільних відносин в усіх сферах суспільства, передусім екологічної, земельної, природоресурсної, аграрної: сучасних правових і цифрових інструментів; виникнення синергетичного ефекту від взаємодії досвідчених вчених-викладачів (які є керівниками різних наукових юридичних шкіл з теоретичних і практичних правових питань), професіоналів-практиків і мотивованої спільноти здобувачів (які спроможні реалізувати право на доступ до юридичної професії на регіональному рівні).

ОНП також передбачає опанування здобувачами наукової англійської мови, особливо в практичному вимірі та наукових міжнародних комунікацій. Науковий потенціал ОНП, залучення професіоналів практиків системно поєднуються із високим рівнем корпоративної культури й академічної доброчесності.

	Особливість ОНП проявляється і в наявності різноманітних напрямів наукової підготовки у межах спеціальності D8 «Право». Своєрідний набір у їх межах нормативних і вибіркових навчальних дисциплін дозволяє ефективно сформувати відповідні компетентності здобувачів ВО.
Академічні права випускників	Здобуття наукового ступеня доктора наук та додаткових кваліфікацій у системі освіти дорослих.
4. Працевлаштування та продовження освіти	
Працевлаштування	Працевлаштування на посадах наукових і науково-педагогічних працівників у наукових установах і закладах вищої освіти, працівників найвищої кваліфікації у дослідницьких та науково-експертних установах та організаціях, наукових консультантів, менеджерів (управителів) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, установах та організаціях. Посади згідно класифікатору професій України: Перелік посад відповідно до Національного класифікатора України. Класифікатора професій ДК 003:2010 (затвердженого наказом Держспоживстандарту України № 327 від 28 липня 2010 р.): 1110 Законодавці 1120.1 Вищі посадові особи органів державної виконавчої влади 1120.2 Вищі посадові особи місцевих органів державної влади 1120.3 Дипломатичні представники 1120.4 Вищі посадові особи органів судової влади 1143.1 Вищі посадові особи національних академій, що діють на засадах самоврядування 1143.3 Вищі посадові особи академій, що діють на громадських засадах 1229.1 Керівні працівники апарату центральних органів державної влади 1231 Керівники юридичних та адміністративних підрозділів 1474 Менеджери (управителі) у сфері досліджень та розробок 1475.1 Менеджери (управителі) права 2310 Викладачі закладів вищої освіти 2421.1 Науковий співробітник (правознавство) 2421.2 Консультант науковий (правознавство) 2422 Суддя

Продовження освіти	Навчання для розвитку та самовдосконалення у науковій і професійній сферах діяльності, а також інших споріднених галузях наукових знань: підготовка доктора наук; освітні програми, дослідницькі гранти і стипендії (у тому числі і за кордоном), що містять додаткові освітні компоненти. Різні форми навчання впродовж життя (як в Україні, так і за кордоном) для підвищення кваліфікації й удосконалення управлінсько-адміністративної, наукової, дослідницької, педагогічної чи іншої діяльності.
5. Викладання та оцінювання	
Підходи до викладання та навчання	Підходи до викладання та навчання: - активне навчання (інтерактивні методи навчання, що забезпечують особистісно-орієнтований підхід і розвиток системного, креативного та стратегічного мислення; - спільне навчання у міждисциплінарних групах; «перевернутий клас»); - навчання через викладання (learning by teaching) (педагогічна практика); - навчання через дослідження (в тому числі участь у виконанні бюджетних і госпдоговірних науково-дослідних робіт, участь у дослідницьких проектах); - персоналізоване навчання (Personalized Learning): індивідуальні консультації з науковими керівниками; вибіркові фахові дисципліни).
Система оцінювання	Освітня складова програми. Система оцінювання здобутих результатів навчання за дисциплінами освітньо-наукової програми складається з сумативного, формативного, діагностичного, взаємного оцінювання та самооцінювання. Сумативне оцінювання (summative assessment) – оцінювання ступеня досягнення здобувачем вищої освіти очікуваних результатів навчання в межах освітнього компонента (модуля) чи освітньої програми в цілому. Сумативне оцінювання реалізується відповідно до критеріїв і дозволяє сформулювати судження щодо того, якою мірою студенти досягли очікуваних результатів навчання, є основою для виставлення оцінок, формування рейтингу студентів і присвоєння кредитів ЄКТС чи кваліфікації (освітньої чи професійної) після завершення освітньої програми. Критерії оцінювання – це опис того, що особа, яка навчається, як очікується виконає і на якому рівні, як демонстрація досягнення результатів навчання. Формативне оцінювання – «оцінювання, що формує» (formative assessment) має на меті дати можливість особі, що навчається, відстежувати свій прогрес у навчанні і виявити напрями його подальшого вдосконалення.

	Формативне оцінювання передбачає надання описового зворотного зв'язку студентам вказуючи, що вони роблять добре, що потребує покращення та поради (іструкції) як можна покращити свої результати Діагностичне оцінювання має на меті встановити готовність студента до освітнього компонента чи освітньої програми. Діагностичне оцінювання дозволяє визначити для студента та викладача сильні сторони, прогалини в знаннях, розумінні й уміннях, які очікується повинен мати студент на початку вивчення дисципліни або інші можливі проблеми, які необхідно врахувати під час навчання. Наукова складова програми оформлюється у вигляді індивідуального плану наукової роботи аспіранта, де визначаються зміст, строки виконання й обсяг наукових робіт, а також запланований строк захисту дисертації протягом строку підготовки в аспірантурі. Невід'ємною складовою освітньо-наукової програми аспірантури є підготовка та публікація наукових статей. Індивідуальний план наукової роботи є обов'язковим до виконання аспірантом і використовується для оцінювання успішності запланованої наукової роботи. Невиконання індивідуального плану наукової роботи або порушення строків виконання індивідуального плану наукової роботи без поважних причин, передбачених законодавством, може бути підставою для ухвалення вченою радою Сумського НАУ рішення про відрахування аспіранта. Підготовка в аспірантурі завершується наданням висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.
Форма контролю успішності навчання аспіранта (здобувача)	Освітня складова програми Підсумковий контроль успішності навчання здобувача проводиться у формі: - іспит – за результатами вивчення обов'язкових дисциплін освітньої програми циклу <i>спеціальної (професійної) підготовки</i> – Сучасні тенденції юридичної науки в умовах сталого розвитку (3 кредита ECTS), Правове забезпечення сталого розвитку регіонів (3 кредита ECTS); <i>дисципліни циклу загальнонаукової (філософської) підготовки</i> - Філософія науки (3 кредита ECTS); <i>дисципліни циклу дослідницької підготовки</i> - Сучасні інформаційні технології у науковій діяльності (3 кредита ECTS), Управління науковими проектами та реєстрація прав інтелектуальної власності (3 кредита ECTS), Вступ до викладання юридичних дисциплін та організація навчання (3 кредита ECTS); <i>дисципліни циклу мовної підготовки</i> - Іноземна мова для академічних цілей (3 кредита ECTS), а також іспити за результатами

	вивчення вибірових дисциплін; - залік — за результатами вивчення всіх інших освітніх компонентів, передбачених навчальним планом. Наукова складова програми. Наукова складова ОНП передбачає проведення <i>поточної атестації</i> здобувачів на засіданні кафедри двічі на рік. Метою поточної атестації є контроль за виконанням індивідуального плану науково-дослідницької діяльності та дотриманням графіку підготовки результатів науково-дослідницької роботи. Метою <i>підсумкової атестації</i> є встановлення відповідності рівня освітньо-наукової підготовки випускників аспірантури вимогам Освітньо-наукової програми доктора філософії за спеціальністю D8 «Право» та завершується публічним захистом дисертації. Захист дисертаційної роботи відбувається прилюдно на засіданні спеціалізованої вченої ради. Обов'язковою передумовою допуску до захисту дисертаційної роботи, за умови успішного виконання індивідуального наукового плану, є апробація результатів дослідження й основних висновків на наукових конференціях. Їх опублікування у фахових наукових виданнях, згідно з чинними вимогами.
6. Перелік обов'язкових компетентностей випускника	
Інтегральна компетентність	Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.
Загальні компетентності(ЗК)	ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК02. Здатність розробляти наукові проекти та управляти ними. ЗК03. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору. ЗК04. Здатність усно і письмово презентувати результати власного наукового дослідження українською та іноземною мовами, глибоко розуміти іншомовні наукові та професійні тексти за напрямом досліджень
Спеціальні (фахові) Компетентності	СК01. Здатність планувати та виконувати оригінальні (дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі права та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей. СК02. Здатність застосовувати методи правового і

	міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій. СК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті та проєктах правничої освіти у системі освіти дорослих. СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконуваних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності. СК05. Здатність моделювати оптимальні варіанти вирішення складних правових проблем, прогнозувати можливі наслідки їх реалізації. СК06. Здатність здійснювати експертну діяльність у сфері права. СК07. Здатність виявляти нові інституційні етичні виклики та етичні виклики в житті суспільства, застосовувати принципи та інструментарій інформаційного суспільства, заснованого на знаннях і пропонувати для них правові механізми для досягнення Цілей сталого розвитку СК08. Здатність аналізувати завдання для досягнення Цілей сталого розвитку та суспільні відносини, які потребують правового регулювання, зокрема, нормами аграрного, земельного, екологічного права
--	---

Нормативний зміст підготовки доктора філософії з права, сформульований у термінах результатів навчання

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання у сфері права і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН02. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми права державною та іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

РН03. Застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права (зокрема, аграрного, земельного, екологічного права).

РН04. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні аргументи, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні наукові джерела; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого правового та загальносоціального контекстів

РН05. Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з права та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного наукового інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу передових концептуальних і методологічних знань щодо досліджуваної проблеми з дотриманням стандартів

академічної та професійної етики

РН06. Розуміти загальні принципи та методи юридичної науки, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері права та у викладацькій практиці

РН07. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення, аналізу й збереження даних та інформації, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та складної структури, спеціалізовані програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи у науковій, викладацькій, правотворчій та правозастосовній діяльності

РН08. Розробляти, реалізовувати та здійснювати управління науковими та інноваційними проєктами, (у тому числі, міждисциплінарних), які дають можливість створювати законопроєктну та правозастосовну практику і розв'язувати значущі наукові та прикладні правові проблеми з урахуванням етичних, соціально-управлінських, соціально-економічних, екологічних та духовно-культурних аспектів, забезпечувати реєстрацію прав інтелектуальної власності щодо наукових результатів

РН09. Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері права на різних рівнях вищої освіти, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін, задля впровадження ідеї, що освіта є одним із найпотужніших і перевірених засобів сталого розвитку, ліквідування нерівності сільських районів у порівнянні з міськими.

РН10. Готувати правові висновки, пропозиції та рекомендації за результатами правового дослідження

РН11. Здійснювати доктринальне тлумачення норм національного, міжнародного та права Європейського Союзу, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у різних правових системах.

РН 12. Генерувати системні знання у сфері права та досягнення Цілей сталого розвитку ООН (насамперед сталий розвиток міст і громад (у тому числі, екологічної стійкості), захист екосистем суші як засобу протидії кліматичним змінам, скорочення нерівності, якісна освіта), а також застосовувати їх у процесі виконання міжнародних проєктів у контексті правової підтримки стимулювання інновацій, підприємництва у аграрній сфері, збереження навколишнього середовища й Національного плану дій переходу України до сталого розвитку.

РН 13. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності управління природними ресурсами й забезпечення продовольчої безпеки за допомогою правових засобів аграрного, земельного, екологічного, адміністративного, інформаційного та інших галузей права, шляхів впровадження результатів наукових досліджень з права у виробництво / практику в аграрній, земельній, екологічній сферах, у місцевих органах публічної адміністрації; навчальний процес і науку.

РН 14. Обґрунтовувати ефективність використання правових механізмів стимулювання сталих методів ведення сільського господарства: підтримку фермерів, забезпечення рівноправного доступу до землі, технологій і ринків, зважаючи на результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні наукові джерела.

РН 15. Оцінювати перспективи використання правових механізмів міжнародного співробітництва з метою залучення інвестицій в інфраструктуру, технологій для

підвищення продуктивності сільського господарства, для впровадження принципів субсидіарності, децентралізації та деконцентрації у діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час реалізації регіональної політики, що передбачає гармонійне поєднання економічної, соціальної й екологічної сфери.

7. Форми атестації здобувачів вищої освіти

Форми атестації здобувачів вищої освіти	Атестація здобувачів освітнього рівня доктора філософії здійснюється у формі публічного захисту дисертації.
Вимоги до кваліфікаційної роботи	Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії є самостійним розгорнутим дослідженням, яке пропонує розв'язання комплексної проблеми у сфері права або на її межі з іншими спеціальностями і передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або практики правотворення та правозастосування. Дисертація повинна відповідати вимогам академічної доброчесності і, зокрема, не повинна містити академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Дисертація має бути розміщена у публічному доступі на сайті закладу вищої освіти (наукової установи), де здійснюється її захист, за винятком випадків передбачених законодавством.

8. Ресурсне забезпечення реалізації програми

Кадрове забезпечення	Науково-педагогічний склад відповідає вимогам чинного законодавства України. Науково-педагогічні працівники, залучені до реалізації освітньої програми, є співробітниками Сумського НАУ, забезпечується підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників не менше, ніж один раз на п'ять років. 100% науково-педагогічних працівників задіяних до викладання дисциплін мають наукові ступені та вчені звання.
Матеріально-технічне забезпечення	Матеріально-технічне забезпечення Сумського НАУ й юридичного факультету дозволяє проводити підготовку здобувачів вищої освіти та відповідає нормативним вимогам. Для забезпечення навчального процесу використовується Лабораторія практичного права, юридична клініка; кабінет-студія «Кримінального процесу та криміналістики»; кабінет-студія «Зал судового засідання»; інноваційна комп'ютеризована аудиторія тощо.
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	Навчальний процес підготовки здобувачів вищої освіти забезпечений методичними й інформаційними матеріалами в достатньому обсязі відносно нормативних потреб, а також наявністю наукової бібліотеки СНАУ, електронного репозиторію, безоплатний доступ до електронних ресурсів Scopus i Wes of Science та

	розроблених дистанційних курсів.
9. Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Національна індивідуальна академічна мобільність реалізується у рамках договорів про встановлення науково-освітніх відносин для задоволення потреб розвитку освіти та науки: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Національний університет біоресурсів і природокористування, Академія праці, соціальних відносин і туризму. Укладаються угоди про академічну мобільність для навчання та проведення досліджень в університетах, наукових установах України. До спільного подвійного керівництва науковою роботою здобувачів ступеня доктора філософії можуть залучаються провідні фахівці університетів і науково-дослідних установ України на умовах індивідуальних договорів
Міжнародна кредитна мобільність	На основі двосторонніх договорів між Сумським НАУ та вищими навчальними закладами зарубіжних країн-партнерів на умовах угод про співпрацю. Детальна інформація на сайті Сумського національного аграрного університету: https://science.snau.edu.ua/internationalcolaborationua/nashi-mizhnarodni-zvyazki/
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Сумський НАУ має право на підготовку здобувачів вищої освіти іноземців та осіб без громадянства. Навчання здобувачів третього рівня вищої освіти проводиться на загальних умовах з додатковою мовною підготовкою. Навчання здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти проводиться на загальних умовах з додатковою мовною підготовкою, науково-педагогічні працівники мають сертифікати не нижче рівня B2.

2. Перелік компонент освітньо-наукової програми та їх логічна послідовність

2.1. Перелік компонент ОНП

Кодн/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОНП			
ОК 1.	Філософія науки	3	іспит
ОК 2.	Сучасні інформаційні технології у науковій діяльності	3	іспит
ОК 3.	Управління науковими проектами та реєстрація прав інтелектуальної власності	3	іспит
ОК 4.	Іноземна мова для академічних цілей	3	залік, іспит
ОК 5.	Вступ до викладання юридичних дисциплін та організація навчання	3	іспит
ОК 6.	Методологія сучасного правознавства	3	залік
ОК 7.	Сучасні тенденції юридичної науки в умовах сталого розвитку	3	іспит
ОК 8.	Правові режими природних об'єктів і комплексів в умовах євроінтеграції	3	іспит
ОК 9.	Правове забезпечення сталого розвитку регіонів	3	іспит
ОК 10.	Педагогічна практика	3	залік
Загальний обсяг обов'язкових компонент:		30	
Вибіркові компоненти ОНП			
ВБ 1.- ВБ 3*	Актуальні проблеми теорії права Актуальні проблеми адміністративного права Проблеми інформаційного права Проблеми фінансового права Міжнародне і порівняльне трудове право Актуальні проблеми цивільного процесу Альтернативні способи вирішення цивільних спорів Проблеми захисту прав людини в Україні та світі	5	іспит
Загальний обсяг вибірових компонент:		15	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		45	

* Аспіранти мають право вибирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти та інших спеціальностей, що дотичні до тематики дисертаційного дослідження, за погодженням зі своїм науковим керівником і керівником відповідного факультету, наприклад, *Актуальні проблеми екологічного та земельного права, Правові засади експертної оцінки землі,*

Міжнародне екологічне право, Державно-правове регулювання аграрної сфери, Європейський досвід зеленого переходу в агросфері в умовах сталого розвитку; Національне та міжнародно-правове регулювання продовольчої безпеки тощо

**** Освітньо-наукова програма «Право» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю D8 «Право» Сумського національного аграрного університету складається з нормативної(обов'язкової) та вибіркової компонент, де перший блок дисциплін включає чотири складових, що передбачають набуття аспірантом інтегральних, загальних і фахових компетентностей:**

1. Дисципліни циклу спеціальної (професійної) підготовки – Методологія сучасного правознавства (3 кредита ECTS), Сучасні тенденції юридичної науки в умовах сталого розвитку (3 кредита ECTS), Правові режими природних об'єктів і комплексів в умовах євроінтеграції (3 кредита ECTS), Правове забезпечення сталого розвитку регіонів (3 кредита ECTS).

2. Дисципліни циклу загальнонаукової (філософської) підготовки - Філософія науки (3 кредита ECTS).

3. Дисципліни циклу дослідницької підготовки - Сучасні інформаційні технології у науковій діяльності (3 кредита ECTS), Управління науковими проектами та реєстрація прав інтелектуальної власності (3 кредита ECTS), Вступ до викладання юридичних дисциплін та організація навчання (3 кредита ECTS).

4. Дисципліни циклу мовної підготовки – Іноземна мова для академічних цілей (3 кредита ECTS).

5. Педагогічна практика (3 кредита ECTS).

Структурно-логічна схема ОНП

	Філософські		Спеціальні (професійні)		Мовні		Дослідницькі
1 семестр	Філософія науки		Методологія сучасного правознавства		Іноземна мова для академічних цілей		Сучасні інформаційні технології у науковій діяльності
							Управління науковими проектами та реєстрація прав інтелектуальної власності
2 семестр			Сучасні тенденції юридичної науки в умовах сталого розвитку				
3 семестр			Правове забезпечення сталого розвитку регіонів				Вступ до викладання юридичних дисциплін та організація навчання
			Правові режими природних об'єктів і комплексів в умовах євроінтеграції				
4 семестр			Вибіркові компоненти 1-3				Педагогічна практика
Проведення наукового дослідження							
Обробка та оформлення результатів дослідження							

Матриця відповідності компетентностей, визначених ОНП, дескрипторам НРК

Класифікація компетентностей	Знання ЗН1. Концептуальні та методологічні знання в галуз чи на межах галузей знань або професійної діяльності	Уміння УМ1. Спеціалізовані уміння/навички і методи, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики УМ2. започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності УМ3. критичний аналіз, оцінка і синтез нових та комплексних ідей	Комунікація К1. вільне спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством у цілому К2. Використання Академічної української та іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях	Відповідальність і автономія ВА1. Демонстрація значної авторитетності, інноваційності, високого ступеня самостійності, академічна та професійна доброчесність, постійна відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності ВА2 здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення
Загальні компетентності				
ЗК01	Зн1	УМ1	К1	АВ1, АВ2
ЗК02	Зн1		К1, К2	
ЗК03		УМ1		АВ1
ЗК04		УМ2	К1, К2	АВ1
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності				
СК 01	Зн1	УМ1	К1	АВ1, АВ2
СК 02		УМ2, УМ3	К2	
СК 03	Зн1		К1, К2	АВ2
СК 04		УМ2, УМ3		АВ1
СК 05	Зн1	УМ1		АВ1
СК 06	Зн1	УМ1	К2	АВ1
СК 07	Зн1	УМ1		АВ1

Матриця відповідності визначених ОНП результатів навчання та компетентностей

Результати навчання		Компетентності										
		Інтегральна компетентність										
		Загальні компетентності					Спеціальні (фахові, предметні) компетентності					
	ЗК01	ЗК02	ЗК03	ЗК04	СК01	СК02	СК03	СК04	СК05	СК06	СК07	СК08
РН01			+	+	+		+	+	+		+	
РН02		+			+	+					+	
РН03	+				+	+	+			+	+	
РН04	+		+		+	+				+	+	
РН05			+		+	+					+	
РН06	+		+			+	+	+	+			
РН07					+			+		+		
РН08	+	+		+	+	+	+		+	+	+	
РН09				+			+					
РН10	+	+			+	+		+		+	+	
РН11			+	+	+	+		+		+		
РН12	+	+	+		+	+		+	+	+	+	+
РН13	+	+	+		+	+		+	+	+		+
РН14	+	+	+						+	+		+
РН15	+	+	+		+			+	+	+		+

**Матриця забезпечення програмних результатів навчання (ПРН)
відповідними компонентами освітньо-наукової програми**

	ПН 01	ПН 02	ПН 03	ПН 04	ПН 05	ПН 06	ПН 07	ПН 08	ПН 09	ПН 10	ПН 11	ПН 12	ПН 13	ПН 14	ПН 15
ОК 1	+	+		+	+	+		+		+					
ОК 2	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+		+		
ОК 3	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
ОК 4	+	+		+	+	+				+					
ОК 5				+					+				+		
ОК 6	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+			
ОК 7	+		+	+	+	+		+		+	+	+	+	+	+
ОК 8	+		+	+	+	+				+	+	+	+	+	
ОК 9	+		+	+	+	+				+	+	+	+	+	+
ОК 10		+	+	+	+			+	+	+	+		+		

Перелік нормативних документів, на яких базується ОНП

1. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р. - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VVIII від 05.09.2017 р. - http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html.
3. Наказ МОН України від 06.11.2015 № 1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти».
4. Наказ МОН України від 13 жовтня 2017 №1378 «Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань прийому на навчання до закладів вищої освіти».
5. Національний класифікатор України: «Класифікація видів економічної діяльності» ДК 009: 2010 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
6. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003: 2010 ДК 003:2010 - <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2016 року № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF#Text>
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 09 серпня 2001 року № 978 «Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах».
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text>
13. Наказ МОН України від 13.06.2012 № 689 «Про затвердження Державних вимог до акредитації напряму підготовки, спеціальності та вищого навчального закладу»,
14. Наказ МОН України від 19 грудня 2016 року № 1565 «Про узагальнення переліків спеціальностей, ліцензованих обсягів вищих навчальних закладів та переоформлення сертифікатів про акредитацію напрямів та спеціальностей», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10 січня 2017 року за № 20/29888.

15. Наказу МОН України «Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти» від 31 липня 2023 року № 924. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2023/02.08.2023/D8-pravo-dok.filosofiyi-924-31.07.2023.pdf>
16. Національна рамка кваліфікацій. Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
17. Про затвердження професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.03.2021 року № 610. URL: <https://goo.su/Ah2>
18. Наказ Держспоживстандарту від 28.10.2010 № 327 «Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>
19. Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). URL : https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf

Інформаційні джерела

1. Національний глосарій 2014- http://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempus-office.pdf.
2. ESG - http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.
3. Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації - http://ihed.org.ua/images/biblioteka/rozroblennya_osv_program_2014_tempus-office.pdf.
4. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд - http://ihed.org.ua/images/biblioteka/Rozvitok_sisitemi_zabesp_yakosti_VO_UA_2015.pdf.
5. ISCED (МСКО) 2011 - <http://www.uis.unesco.org/education/documents/isced-2011-en.pdf>.
6. ISCED-F (МСКО-Г) 2013 <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-fields-of-education-training-2013.pdf>.
7. TUNING (для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів – <http://core-project.eu/documents/Tuning%20G%20Formulating%20Degree%20PR4.pdf>.
8. TUNING (для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів - <http://www.unideusto.org/tuningeu/>.
9. TUNING Educational Structures in Europe. URL: <https://www.unideusto.org/tuningeu/competences.html>
10. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010 // Вид-во «Соцінформ». – Київ, 2010.
11. Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (2008 р.).
12. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти.

Схвалено сектором вищої освіти Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України, протокол від 29.03.2016 № 3. - <http://edumns.org.ua/img/news/8635/Nak>; <http://uis.unesco.org/en/topic/international-standardclassification-education-iscled>